№ 12 (160) Vilnia, 20 krasavika 1938 h. Hod XI.

Chryścijanskaja

DUMKA

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

Hutarka redakcyi z čytačami

Užo niekalki niadziel minuła ad taho času, jak my mieli hutarku z našymi čytačami. A za hety čas nabrałasia šmat pytańniaŭ. Na ŭsie z ich adkazać niama mahčymaści i niacikava, bo nia ŭsie i pytańni cikavyja. Voś-ža my adkazvajem tolki na niekatoryja cikaviejšyja.

B. D. Vas cikavić, čamu Saviety pakinuli dumku ab pierachodzie na łacinku i akančalna astalisia pry hraždancy. Adkaz na heta duža prosty: Saviety šmat ab čym dumali, ale z ich dumak pieravažna nia vyjšła ničoha, bo žyćcio pakiravała ich plany časta susim u inšy bok. Tak i tut. Hraždanka — heta rasiejskaja histaryčnaja abeceda i pakidać jaje i pierachodzić na čužuju łacinku nia było nijakaha sensu. Inšaja reč, što ŭ SSSR niekatoryja niesłavianskija narody ŭžo prabavali karystacca łacinkaj, a Saviety i im ciapier zabaranili. Heta ŭžo jošć prajaŭ rasiejskaj zaborčaj palityki. Rasiejskija kamunisty apošnim časam, jak viedajem, robiać usio, kab zdušyć nierasiejskich narodaŭ i kulturu i ahułam ich samabytnaść. I našaj histaryčnaj abecedaj tak-ža jošć hraždanka. I dla nas nie biada, što Saviety vykłučna karystajucca ŭ BSSR hraždankaj, ale biada ŭ tym, što niama tam dla Biełarusaŭ svabody i što idzie tam poŭnaj paraj prašled i ŭcisk biełaruskaha narodu i jaho nacyjanalnaj kultury.

K. Ł. Vy biadujecie nad ciemnatoj u narodzie i pytajecie, jak najlepš pravodzić biełaruskuju samaaśvietu. Nadta prosta. Užo, dziakavać Bohu, majem i biełaruskija knižki i biełaruskija hazety. Karystajma z ich jak najšyrej i heta budzie naša samaaśvieta. Treba tolki parupicca sabrać krychu załatovak i vypisać adpaviednuju litaraturu. Dziela navučańnia hramaty ahułam duža dobraj jošć knižka S. Paŭloviča: „Pieršyja Zierniatki" (hraždankaj), a dla dziaciej šmat moža być pamocnaj „Zorka". Usio heta kaštuje tanna i kožny duža lohka moža ŭsio heta sabie kupić.

J. P. i mnohim inšym. Sprava ab pisańni vieršaŭ. Mnohija pytajuć u nas, ci varty čaho ich biełaruskija vieršy, ci varta im u hetym kirunku pracavać, jak treba pisać vieršy, jakija vieršy dobryja i jakija vieršy błahija i h. d. Voś-ža duža ciešymsia, što biełaruskaja moładź (i to najmaładziejšaja) piša vieršy, i ahułam hetaj spravaj cikavicca. Heta znača, što ahułam biełaruski narod paetyčny narod, zdolny i šmat u sabie maje duchovaj siły, jakuju treba vyjaŭlać i raźvivać. U hetym naša budučynia. Ale adkazać na henyja ŭsie i im padobnyja pytańni, padać „recept", jak pisać vieršy, nialohka dy j niemahčyma. Dyk choć niekulki ŭvah: niachaj i nia rypajecca pisać vieršy toj, chto piša ich tolki dziela taho, kab jaho proźvišča było nadrukavana ŭ hazecie. Hetkija namiery z paezijaj nia majuć ničoha supolnaha. Dalej, toj, chto piša vieršy zatym, što nia moža nia pisać, zatym, što čuje niejkuju ŭnutranuju patrebu pisać i tvaryć, toj niachaj piša, niachaj prabuje siłaŭ. Ale prad tym jak pisać, niachaj šmat-šmat čytaje vieršaŭ biełaruskich paetaŭ i ahułam adpaviednuju litaraturu i niachaj dobra ŭdumajecca, u čym sutnaść paezii i vieršaŭ. Urešcie treba paradzić usim pačynajučym paetam i tym, što jašče tolki chočuć być paetami, kab u hetaj spravie znali mieru. Duža dobra pisaŭ nam niadaŭna naš čytač: „Ci-ž ja nia

znaju, što jak kožny z nas začnie vieršy pisać, dyk chto-ž ich čytać budzie? Dziakuj Bohu, majem šmat dobrych, a navat vialikich paetaŭ i jość kamu vieršy pisać"...

S. Ž. Proza ŭ Vas vychodzić davoli dobra i nad jej Vam varta pracavać. Susim što inšaje z vieršami — jany ŭ Vas susim nia vychodziać, dyk i nia treba za ich bracca. Nad prozaj pracujcie, varta!

K. R. Pieršy „transpart" vašych vieršaŭ byŭ ni-sioje-nitoje, ale było čuvać, što nie pazbaŭleny Vy paetyckaj žyłki. Druhi-ž „transpart" vašych da nas vieršaŭ heta naša pracuccio paćviardziŭ poŭnaściu. U Vas jość dar, dyk pracujcie, pišycie i ślicie nam, budziem papraŭlać i drukavać.

„Stronnictvo Ludove" i Biełarusy

Biełaruskaje arhanizavanaje hramadzianstva nia maje mahčymaści ciapier achapić biełaruskija masy, kab pakiravać biełaruskim nacyjanalnym rucham, bo biełaruskija arhanizacyi ŭ praciahu dvuch apošnich hadoŭ amal usie pazačyniany. Spyniena takža i biełaruskaja palityčnaja presa („B. Krynica"), paśla začynieńnia katoraj Biełarusy—nie z svajej pryčyny — nijak nia mohuć prystupić da vydavańnia novaj hazety.

Hetak prypynieny narmalny bieh biełaruskaha narodna-hramadzkaha žyćcia, ale nia spynieny. Pryrodnaha biehu žyćcia spynić nielha: biełaruski ruch sam pašyrajecca. Heta my bačym u biełaruskich siołach, dzie dla biełaruskaj moładzi pazakładany ŭsialakija polskija maładziažnyja arhanizacyi, heta spatykajem u samaŭradavaj pracy sielskich hramadaŭ, kiravanaj polskaj administracyjaj, heta prajaŭlajecca i ŭ polskaj palityčnaj arhanizacyi „Stronnictwo Ludove," jakaja ŭžo raspačała svaju pracu i siarod biełaruskaha nasielnictva, asabliva ŭ Słonimščynie i Horadzienščynie.

Daviedvajemsia, što „Stronnictvo Ludove" ŭ vakolicach Słonima i Horadni šyroka raściahnuła svaju arhanizacyjnuju sietku, arhanizujučy biełaruskich sialan pad ściaham polskaje partyi.

Treba adznačyć, što „Stron. Lud.," jak arhanizacyja demakratyčnaja i svaim charaktaram sialanskaja, ideolohična-klasava biełaruskamu sialanstvu — z usich polskich arhanizacyjaŭ — najbližejšaja. Ale blizkaja tolki klasava, bo nacyjanalna zusim čužaja. Heta dobra vyčuvaje biełaruskaja sialanskaja duša. Ab hetym orhan „Str. Lud", „Zielony Sztandar," u adnym z apošnich numaroŭ piša hetak:

— Biełaruskaje sialanstva pačało masava arhanizavacca ŭ „Stronnictvie Ludovym." Adbyŭsia 12 lutaha siol. pavietavy źjezd S. L. u Słonimie, na jakim było kala 3 tysiač sialan. Paśla źjezdu adbylisia ŭ Staravieskaj vołaści hramadzka-palityčnyja kursy. Usie zrazumieli, što značyć demakracyja i što abaznačaje fašyzm. Na kursy sialanie zychodzilisia z viosak addalenych pa 30 kilametraŭ. Vialikaj pieraškodaj dla nas, biełarusaŭ — kazali sialanie — jość nierazumieńnie papolsku. Atrymlivajem „Zielony Sztandar," ale treba šukać „vučonaha," kab pračytaŭ hazetu i pierakazaŭ. Da polskaj movy ad nosimsia z pašanaj, jak da movy miljonaŭ našych bratoŭ polskich sialan, *ale moža „Stronnictvo Ludove" mahło-b vydavać hazetu i pabiełarusku, dla na šych sialanskich masaŭ?* Z hetkaj prośbaj źviartajemsia da kiraŭnictva S. L. —

AD. STANKIEVIČ

Biełaruski Chryścijanski Ruch

Histaryčny narys.

RAZDZIEŁ III. 11)

Pačatki biełaruskaha i katalickaha ruchu arhanizavanaha.

(1910—1915).

§ 3. — Biełaruski Hurtok u Duchoŭnaj Katalickaj Akademii ŭ Pieciarburzie.

Biełaruski ruch u Pieciarburskaj Katalickaj Duchoŭnaj Akademii, prajaŭlajučysia ŭ pieršym dziesiatku našaha stalećcia sposabam niearhanizavanym, pavoli raźvivajučysia, pryniaŭ urešcie formy arhanizacyjnyja.

U akademii, raniej ad Biełarusaŭ, mieli svaje arhanizacyi nia tolki Palaki, ale tak-ža Litoŭcy i Łatyšy.

Usie akademiki hetych nacyjanalnaściaŭ mieli jasnyja, vyrablenyja doŭhaletnim zmahańniem z čužyncami, nacyjanalnyja imknieńni. Pad upłyvam ichnych pahladaŭ pačynajuć krystalizavacca i pahłyblacca i pahlady akademikaŭ Biełarusaŭ.

Spryjaŭ hetamu tak-ža postup ahułam biełaruskaj nacyjanalnaj dumki, jakaja ŭžo tady značna jšła ŭpierad.

Pieršym pačynalnikam biełaruskaj arhanizacyi siarod Biełarusaŭ akademikaŭ byŭ L. Chviečka. Dziakujučy jamu ŭžo ŭ 1912 h. paŭstaŭ biełaruski akademicki kružok, u skład jakoha ŭvachodzili: L. Chviečka, A. Cikota, P. Piakarski, St. Šyroki, Francuk, J. Žaŭniarovič, V. Hadleŭski.

Isnavaŭ adnak hety hurtok jašče tolki faktyčna, a nie farmalna. Urešcie ŭ kastryčniku miesiacy 1913 h. byŭ farmalna zasnavany hurtok biełaruskaj studenckaj moładzi ŭ Pieciarburskaj Akademii. Na staršyniu byŭ vybrany Piakarski, a na sakratara Hadleŭski.

Ad hetaha času pačalisia schodki, dyskusii, prelekcyi. Na hetych schodkach časta byvaŭ biełaruski patryarch prafesar B. Epimach-Šypiła.

Biełaruski hurtok uvajšoŭ u znosiny z studentami Biełarusami Pieciarburskaha universytetu i časta ładziŭ supolnyja sabrańni, jakija adbyvalisia na kvatery ks. Fr. Budźki. Na hetyja sabrańni prychodzili Taraškievič, Dušeŭski i inš.

Kniahinia M. Radziviłł padaryła 100 rubloŭ na biblijateku. Biblijateka sapraŭdy była założana. Byŭ

Tak, biełaruskaje sialanstva mocna adčuvaje brak hramadzka-palityčnaj hazety ŭ rodnaj movie i hetkaj hazety prosić u svajho tavaryša — polskaha zarhanizavanaha sielanina.

Cikava, jak na heta hladzić pradstaŭnik zarhanizavanaha polskaha sialanstva i jak da biełaruskaha sialanskaha hołasu—„braty, dajcie nam hazetu pabiełarusku"— „Stronnictvo Ludove" adniasiecca: ci z zrazumieńniem patreb Biełarusaŭ, ci pojdzie ŭ biełaruskija vioski, jak i mnohija inšyja polskija arhanizacyi, — starymi, biazustanna pratoptyvanymi, ściežkami polskaha nacyjanalizmu.

Ad hetaha zaležyć pryjaznaje stanovišča biełaruskaha arhanizavanaha hramadzianstva i biełaruskaha nacyjanalna śviedamaha sialanstva adnosna „Stronnictva Ludovaha."

Pry hetym treba adciemić, što Biełarusy majuć svaju takuju-ž demakratyčnuju i narodna-sialanskuju arhanizacyju, jak i polskaje „Stronnictvo Ludove"— „Biełaruskaje Narodnaje Abjednańnie" (BNA). Ale ciapierašni los B.N.A. padobny da losu čałavieka, pazbaŭlenaha pravoŭ hramadzkaści, jaki moža sabie žyć, ale nia moža dziejać.

Ab hetym usim biełaruskaje sialanstva dobra viedaje, naležyła-b heta viedać i „Stron. Ludovamu," jakoje maje namier papravić dolu i biełaruskaha sialanstva.

* * *

Ja — adzin...
u ciemnacie...
u cišy.
Noč sabakam lažyć la paroha.
Ŭ stamlonaj źniamohaj dušy
zaćvitaje uzorna tryvoha.

Jak mnie być —
z vami, dumki maje?
Dumy—dzieci načy i biassońnia...
Dzie?
u kaho?
u jakoj staranie
ja znajdu vam adkazy siahodnia?

Zabłudzicca nia dziva zusim —
zapłałosia žyćcio ŭ darožki.
Mo' zatoje na miejscy adnym
zataptałasia sonnaja vioska.

U slavach i ŭ čynach—chaos.
Vyrašajuć pytańni pažary.
Na ziamlu našu niechta prynios
pach kryvi i śmiarotnaje hary.

M. Mašara.

Ab vynaradaŭleńni Biełarusaŭ radzim usim Palakom, taksama i „Str. Ludovamu,"zabycca i nia dumać,—biełaruskaje nasielnictva vynaradaŭleńniu nie paddasca. Ab hetym ćvierdzić historyja i śćviardžajuć mnohija fakty sučasnaści. Dyk lepš šukajcie, hramadzianie, šlachoŭ da susiedzkaha, bratniaha sužyćcia, jak volnyja z volnymi, roŭnyja z roŭnymi.

Jp.

Biełaruskaja chronika.

Zaćvierdžańnie kanfiskaty. Kanfiskatu № 8 „Chr. Dumki" Sud zaćvierdziŭ i paviedamiŭ ab hetym redakcyju.

Zasudzili b. redaktara „Bieł. Krynicy". 19.IV sioleta Vilenski Akružny Sud razhladaŭ spravu kanfiskaty apošniaha numaru „Bieł. Krynicy", z min. hodu, za artykuł „Siła Ideału". U vyniku redaktara Ad. Dasiukievića Sud zasudziŭ na 6 miesiacaŭ i karu zaviesiŭ na dva hady, a vydaŭca Alf. Šutoviča apraŭdaŭ. Baraniŭ adv. B. Alachnovič, jaki tak-ža ad imia red. A. D. padaje ad prysudu apelacyju.

Apraŭdańnie. U 1936 h. padčas biełaruskaj školnaj akcyi była vydana adnadnioŭka „Za rodnuju školu", jakuju administracyjnyja ŭłady skanfiskavali. Vil. Akr. Sud, jaki niadaŭna hetu spravu razhladaŭ, redaktara i vydaŭca henaj adnadnioŭki J. Šutoviča apraŭdaŭ.

Spynili dziejnaść „Źviazu". Nadoviačy administracyjnyja ŭłady spynili dziejnaść Biełaruskaha Haspadarskaha „Źviazu" ŭ Vilni — apošniaj biełaruskaj kulturna-aśvietnaj arhanizacyi.

D a ŭ ž n i k i! Čas prysłać padpisku na „CHRYŚCIJANSKUJU DUMKU!"
Paśpiašycie, bo spynim hazetu!
Hrošy prysyłać najlepš „przekazem rozrachunkowym". Numar našaha konta 63.

---

u joj značny lik knih z haliny biełarusaznaŭstva, prytym knih časta davoli cennych. Knih takich tady šmat možna było znajści ŭ knižnym składzie Akademii Navuk, a tak-ža ŭ antykvaraŭ na Liciejnym praspekcie.

U 1914 h. prybyli ŭ Akademiju: ja, V. Šutovič, K. Łupinovič, P. Chomič, Ant. Niemancevič i M. Piatroŭski. Tady ŭžo hurtok ličyŭ 11 siabraŭ (na 70 studentaŭ akademii).

U 1916 h. kiraŭnictva hurtkom pierajšło ŭ maje ruki. Byŭ ja jahonym staršynioj da skančeńnia akademii ŭ 1918 h. U hetym časie da hurtka prybyło jašče dvuch siabraŭ: A. Matviejčyk i J. Piatkievič. Była papoŭniena biblijateka i byŭ zasnavany biełaruski chor.

Hałoŭnym zadańniem biełaruskaha akademickaha hurtka było pradusim pahłybleńnie viedy ab Biełarusi. Rabiłasia heta miž inšym praz referaty. Referaty čytali: V. Hadleŭski ab nacyjanalnym charaktary Biełarusaŭ, V. Šutovič ab Fr. Bahuševiču, A. Niemancevič ab Unii, ja čytaŭ ab biełaruskaj nacyjanalnaj samabytnaści i inš.

Akademiki budzili tak-ža biełaruskuju śviedamaść i siarod klerykaŭ Katalickaj Duchoŭnaj Seminaryi ŭ tym-ža Pieciarburzie. Tak napr. ja 31.III.18 pračytaŭ u ich referat ab paezii Jakuba Kołasa.

Hod 1918 — heta apošni hod isnavańnia samaj akademii. Kali palityčnaja ŭłada pierajšła akančalna ŭ ruki balšavikoŭ, isnavańnie akademii było spyniena.

Častku biblijateki hurtka vyvieźli z saboj niekatoryja akademiki, a častka astałasia na miescy. Tam-ža astaŭsia tak-ža i archiŭ hurtka.

Z akademikaŭ hurtkoŭcaŭ niekatoryja paśla na „ŭsiaki vypadak" adyjšli ad biełaruskaha ruchu, abo załamalisia i pajšli pa pachiłaj darozie, ale z hetaha-ž biełaruskaha akademickaha hurtka vyjšli tak-ža ideolohi i baraćbity biełaruska-nacyjanalnaha i biełaruska-chryścijanskaha ruchu.

Biełaruski Akademicki Hurtok i jahonaja praca stalisia davoli šyroka viedamy biełaruskamu hramadzianstvu. Voś što miž inšym čytajem ab im u vadnym z biełaruskich kalendaroŭ: ...„U Akademii jość dobra arhanizavany ščyra biełaruski hurtok. Tut studenty paznajuć historyju svajho kraju, namiačajuć mety, jakija pavinien dapiać biełaruski narod, i ščyra pracujuć dziela hetych met. U hurtku, miž inšym jość sekcyi: historyi Biełarusi, litaraturnaja i sekcyja biełaruskaj muzyki i pieśni. Znajomstva z historyjaj svajej Baćkaŭščyny ŭ studentaŭ vielmi hłybokaje. Hetamu pamahaje i dobra naładžanaja biblijateka knih biełaruskich i ab Biełarusi. Ale asabliva zadziŭlaje ŭsich novaprybyłych bie-

Litoŭskaja haspadarka

U suviazi z naviazańniem pamiž Litvoj i Polščaj dyplomatyčnych znosinaŭ, u hazetach poŭna roznych apisańniaŭ Litvy. My tut zatrymajemsia tolki nad viestkami z haliny žyćcia haspadarskaha.

Vot-ža sučasnaja Litoŭskaja Respublika zajmaje abšar 55.670 kv. klm. Na hetym abšary žyvie bolš 2.560.000 žycharoŭ, z katorych 77 prac. zaniata ŭ ziemlarobstvie, 6 prac. — u promyśle i ramiaśle, niacełyja 3 prac. — u handli, 3 prac.—roznych čynoŭnikaŭ i volnych prafesyjanałaŭ i 11 prac. — inš. Ahułam možna rachavać Litvu jak kraj vyrazna ziemlarobski.

Klimat i hleba Litvy vielmi padobnyja da klimatu j hleby Vilenščyny. Bahaciejšyja hleby hliniastyja i pšanična-buračanyja znachodziacca tolki abapał rek Dubissy i Nieviažy dy pa levaj staranie raki Niomna ŭ pavietach Vilkavišskim, Maryjampalskim i Šakienskim.

Sialanie litoŭskija heta drobnyja ziemlaroby, ale heta „drobnaść" redka kali apadaje nižej 10 ha. Stan haspadarski litoŭskich sialan vielmi ŭzmohsia ad taho času, kali Litva pačała žyć svaim niezaležnym žyćciom i kali pačali parcelavać usie dvary, kali abšar ich pieravyžšaje 150 ha. Što heta parcelacyja jdzie nie na dzika, a z ćviordym namysłam, pakazvaje choć-by toje, što adnačasna adbyvajecca komasacyja (chutaryzacyja) i melioracyja (hałoŭnym čynam asušeńnie). Siahońnia ŭžo $^5/_6$ usich sialanskich haspadarak u Litvie heta skomasavanyja chutary. Rachujuć, što i heta rešta najdaŭžej za try hady budzie taksama skomasavanaja.

Da niadaŭna ahulna ŭvažałasia, što Litva moža hadavać u siabie tolki zboža dy niekatoryja hatunki pašnych raślinaŭ. Voś-ža, niezaležny byt Litvy i tut pakazaŭ, što ŭ krainie hetaj možna tak-ža siejać i hadavać takija vymahalnyja raśliny, jak pšanica i navat cukrovy burak. Hetaha apošniaha, litoŭcy majuć siahońnia hetulki, što sami sabie mohuć vyrablać udoval cukru, jakoha pierš zusim nia mieli.

Toje samaje dziejecca ciapier u halinach inšych. Tut u pieršuju čarhu treba ŭspomnić ab pradukcyi žyviołahadaŭlanaj: koni, karovy, śvini i inš. Litoŭskija „žmudzkija" koni (lohkija, pracoŭnyja) majuć dobruju marku nia tolki ŭ siabie doma, ale i zahranicaj, jak Holandyja, Belhija, Danija. U hod z Litvy ŭ hetyja krainy vyvoziać koniaŭ na 8—15 mil. litaŭ.

Vaźniejšaj adnak jošć hadoŭla skaciny, pierad usim małočnaj. Jak heta sprava ŭ Litvie raźvivajecca, vidać choćby z taho, što kali jšče ŭ 1924 h. z Litvy było vyvieziena 524.000 klh. masła na sumu 4 mil. litaŭ,*) dyk u 1937 h. było vyvieziena 14.985.800 klh. masła na ahulnuju sumu 38.150.000 litaŭ. Blizu ŭsia pradukcyja i vyvaz małačarskich praduktaŭ sarhanizavana sposabam kooperatyŭnym. Blizu ŭsie litoŭskija małačarni zmechanizavanyja. Sarhanizavany jany ŭ adzin mahutny sajuz „Pienocentras," katory akramia taho zajmajecca jšče skupam, mahazynavańniem i eksportam jajok, a takža skupam i pieratvorstvam usiakaj sadoviny.

Nia mienšaje značeńnie maje tak-ža ŭ litoŭskaj haspadarcy i śvinahadoŭla, asabliva ad času, kali prad 15-ciu hadami sarhanizavana była akcyjnaja supałka (sialan i skarbu) „Maistas," jakaja adna tolki maje 5 fabryk dziela pierarobki bekonaŭ i inšych praduktaŭ (skacina, chatnija ptuški, trusy). Za 1937 hod supałka heta vyvieźła za hranicu tavaru na sumu 46.811.500 litaŭ.

Trecim važnym haspadarskim centram sučasnaj Litvy jošć sajuz litoŭskich spažyvieckich kooperatyvaŭ „Lietukis," jaki apravizujučy litoŭskich sialan uva ŭsie pradukty pieršaj patreby jak u chacie, tak i ŭ haspadarcy ziemlarobskaj, z haspadarak hetych skuplivaje i vyvozić zahranicu zboža i inšy syrec. „Lietukis" (skaročanaje zna-

*) lit — heta adzinka litoŭskich hrošaŭ, jahonaja vartaść kala 50 hrašoŭ.

łaruski chor u akademii. Nihdzie tak dobra nie pastaŭlena biełaruskaja pieśnia i nia schoplena i nie addadziena biełaruskaja melodyja, jak u chory hetaha hurtka"...1)

Mieŭ tak-ža hurtok akademikaŭ i svoj statut-prahramu, jakoj udałosia mnie adšukać tolki vypiski hałaŭniejšych punktaŭ, što tut całkom i źmiaščaju:

§ III. Razumnaje i systematyčnaje šyreńnie tvoraŭ.

§ IV. Cichaje jadnańnie prychilnikaŭ, nia ŭstupajučy ŭ haračyja dysputy i nia dražniačy praciŭnikaŭ, bo z praciŭnikaŭ jany mohuć stacca zaklatymi niapryjacielami.

§ V. Ścierahčysia zrazić ich da movy.

§ VI. Nia dumaju zavodzić biełaruskaj movy ŭ kaściele **farmalna**, pakul nia źmieniacca ciapierašnija varunki i pakul narod nia staniecca ŭśviedamlenym.

§ VII. Budu staracca pryhatavać narod da skarystańnia z spadzievanych lepšych varunkaŭ, kab jon sam zažadaŭ svajej movy ŭ kaściele i ŭ škole.

§ VIII. Nia budu siejać nienaviści da druhich narodaŭ, a tak-ža miž biełarusami katalikami i pravasłaŭnymi, vykazvajučy, što hetyja apošnija tak-ža braty, tolki jany błudnyja aviečki błudnych pastyraŭ.

§ XI. Budu pamahać svajej pracaj i svaim dabrom raźvićciu biełaruskaj katalickaj litaratury i piśmienstva.

§ XII. Budu rabić usio ŭ duchu chryścijanskim i katalickim, vučačy bratoŭ lubić svajo i pavažać čužoje; budu pracavać z vieraj, nadziejaj i miłaściaj u sercy, budu iści z vokličam na vusnach: „z Boham dla narodu"!..2)

Jak bačym, Bieł. Akad. Hurtok braŭsia da pracy pavažna i z vialikim idejovym nastrojem. Ale, na žal, revalucyjnaja zaviarucha ŭ Rasiei, i jahonaje isnavańnie i jahonuju pracu spyniła; spyniła, ale nie skasavała. Rastki henaj pracy dajuć znać ab svaim žyćci ŭ tym-ža chryścijanskim i biełaruskim dusie śpiarša ŭ Miensku, a paśla ŭ Vilni.

§ 4. — „Biełarus".

Badaj što ŭ 1905 h. tahačasny vilenski biskup Advardy Roop nasiŭsia z dumkaj vydavać u Vilni narodnuju katalickuju hazetu pabiełarusku, ale, jak čutno było, daradcy jahonyja byli hetamu vielmi praciŭnyja, dyk tak i astałosia.

1) „Biełaruski ruch siarod biełaruskaha katalickaha duchavienstva" (Biełaruski Kalendar na 1918 h., Vilnia), bač. 29.

2) Z majho ŭlasnaha archivu.

ceńnie „litoŭski haspadar") u Koŭnie i ŭ Kłajpedzie (=morski port) maje ahramadnyja elevatary, a na čyhunačnych stancyjach i ŭ pavietavych haradoch – mahazyny. Skuplivańniem ad imia Lietukis'a zajmajucca miascovyja haspadarskija kooperatyvy, a pry mahazynach – pradstaŭniki samaha Sajuzu „Lietukis."

Havoračy ab arhanizacyi vyvazu z Litvy praduktaŭ ziemlarobskaj vytvorčaści treba zaznačyć, što hetyja pradukty vielmi vysokaj vartaści i tamu nia tolki lohka ŭtrymoŭvujucca na raz zdabytym volnym rynku, ale stała zdabyvajuć rynki novyja. Što heta tak, pakazvaje choć-by taki fakt, što litoŭskaje masła pačynaje ŭžo navat vyciaśniać z tak pieraborlivaha rynku, jak rynak anhlicki, masła navat Danskaje. A heta vielmi dobra śviedčyć ab salidnaści litoŭskaj raboty. Dajšli-ž da hetaha litoŭcy dziakujučy tamu, što zaviali ŭ siabie adrazu vostruju kantrolu („standaryzacyju") kožnaha vyvožanaha zahranicu tavaru.

Jasnaja reč, što hetki postup u ziemlarobskaj haspadarcy Litvy nia pryjšoŭ sam saboj: usio heta jošč pładom biazupynnaj pracy jejnych žycharoŭ, stałaha davučyvańnia, nu i — razumnaj haspadarskaj palityki svajho sobskaha ŭradu i samaŭradu.

Fachova-ziemlarobskimi spravami va ŭsioj Litvie kiruje Ziemlarobskaja Pałata ŭ Koŭnie. Vyvučvańniem ahranomaŭ zajmajecca Ziemlarobskaja Akademija ŭ Datnavie, jakaja maje addzieły: ahulna-ziemlarobski, ekanamičny i chatniaj haspadarki. A što ahranomaŭ Litva patrabuje niamała, vidać choć-by z taho, što aprača Kłajpedzkaha aŭtanomičnaha vokruhu, u 21 pavietach jošč hetulki-ž ahranomaŭ pavietavych, 80 ahranomaŭ rajonnych, pamacnikoŭ praktykantaŭ. A kolki-ž fachovych sił patrabujuć biazlikija haspadarskija sajuzy, tavarystvy, kooperatyvy, nie havoračy ŭžo ab tym, što pasiarod samych pryvatnych haspadaroŭ usio čaściej i čaściej spatykajucca takija, jakija taksama pavinny mieć vyšejšuju fachovuju aśvietu?!

Akramia Akademii ŭ Datnavie, jošč jašče ŭ Litvie čatyry ziemlarobskija škoły siarednija i 15—nižejšych. Pry hetych apošnich što hod arhanizujucca dla starejšych haspadaroŭ 5-ci miesiačnyja haspadarskija kursy.

Ale ŭsiaho hetaha adnak jašče mała. Litoŭski ziemlarob nikoli nie pierastaje vučycca. Dokazam hetaha jošč vielmi raźvitaje čytańnie fachovych i ahulna-aśvietnych knižak i časapisaŭ. Dokazam hetaha jošč choć-by taki fakt, što haspadarski časapis „Ukininko Patarejas" (haspadarski daradčyk) vychodzić dvojčy ŭ tydzień) i raschodzicca ŭ 80.000 ekzemplarach!..

Jaki-ž heta pavučalny prykład i dla našych, biełaruskich ziemlarobaŭ!

S. Š.

U Ukraincaŭ

Jubilej 950-hodździa Chryścijanstva, jaki prypadaje sioleta, Ukraincy rychtujucca śviatkavać uračysta. Ab hetym užo pastanavili na supolnaj konferencyi ŭsie biskupy Halickaj pravincyi. Z hetaj nahody biskupy vydajuć supolny pastyrski list. Aprača hetaha paŭstaŭ u Lvovie asobny kamitet pad kiraŭnictvam staršyni Katalickaj Akcyi, jakoha budzie hałoŭnym zadańniem rupicca ab toje, kab śviatkavańnie hetaha redkaha i vialikaha jubileju adbyłosia jak najbolš uračysta.

Paśviačeńnie lakarni im. Mitrapalita Andreja. Ad 1930 h. jšła ŭ Lvovie budova budynku pad ukrainskuju lakarniu. Budynak hety nareščie skončany. Maje jon try pavierchi, budova kaštavała bolš jak paŭmiljona. Zbudavana lakarnia z achviaraŭ i sa składak. Najbolšym achviaradaŭcam i dabradziejem byŭ J. E. Mitrapalit Andrej Šeptycki. Jaho ž imiem i nazvana lakarnia. Maje jana 15 addziełaŭ, chvorych moža pamiaścić 100 čałaviek. Paśviačeńnia dakanaŭ J. E. Biskup Ivan Bučko. U hetaj vialikaj uračystaści ŭziało ŭdzieł praz svaich pradstaŭnikoŭ usio ukrainskaje hramadzianstva.

Chutka pakazałasia hazeta „Naša Dola", jakoj vyjšła ŭsiaho 6 numaroŭ i kožny byŭ kanfiskavany rasiejskimi ŭładami, była bo heta hazeta davoli radykalnaja. Spravaŭ relihijnych jana nie parušała.

Dziela cenzurnych pryčyn „Naša Dola" musiła zakrycca. Uśled za jaje zakryćciem pačała vychodzić u 1906 h. „Naša Niva" — šmat aściaražniejšaja pierad cenzuraj, dziela čaho, choć časam zdaralisia kanfiskaty, ale jana datryvała až da evakuacyi Vilni pierad prychodam niamieckaj armii i, pieraniosšysia ŭ Miensk, tam jašče jakiś čas vychodziła.

„Naša Niva" vydavałasia ŭ dvuch vydańniach h. z. łacinskimi i ruskimi litarami, voś vydańnie łacinskimi litarami adčaści zdavolivała patreby biełarusaŭ katalikoŭ:—patreby žyćciovyja, bo spraŭ duchoŭnych — relihii „N. Niva", jak i „N. Dola", nie čapała. Śviedamyja adzinki nia tolki z Biełarusaŭ, ale navat z Palakoŭ (dziela idei katalickaj) zaŭsiody ŭvažali adnak, što patrebna była-by hazeta ščyra katalickaja pabiełarusku, ale jak tut uziacca za jaje vydavańnie, nia majučy patrebnych hrošaŭ? Voś tak i adkładałasia štoraz dalej. Anton Byčkoŭski ŭziaŭ navat pazvaleńnie hubernatara na vydavańnie časapisu „Biełarus", ale bajaŭsia pačynać vydavać jaho, bajučysia, što vydaŭšy jakija 2—3 numary, nia majučy padmohi, zmušany budzie sam zakryć svaju časapis.

Ale pa niejkim časie „Naša Niva", nia majučy zmohi vychodzić u dvajnym vydańni, pierajšła na adnu hraždanku. Tady dla śviedamych biełarusaŭ katalikoŭ vydavańnie časapisu katalickaha łacinskimi litarami stałasia palučaj patrebaj. Navat sami našaniŭcy, a ŭ asobnaści niabožčyk Ivan Łuckievič, horača zaachvočvali vydavać „Biełarusa". Jon to padmoviŭ B. Pačopku pajści da A. Byčkoŭskaha i ŭhavaryć jaho pačać vydaviectva, abiacajučy, što na jakich 7—10 numaraŭ užo jošč i hrošy (byli jany tolki ŭ nadziei). A. Byčkoŭski zhadziŭsia. Naniali dva pakoi na Siamionaŭskaj vul. pad redakcyju i pačali vydavać. Pieršymi redaktarami faktyčnymi byli aproč Byčkoŭskaha: Jadvihin Š (Anton Lavicki) i J. Paźniak; B. Pačopka vioŭ addzieł relihijny: — žyćciapisy śviatych i časami davaŭ štoś jašče. Pa vychadzie 1-ha numaru ŭ 1913 h., ludzi dobraj voli prysłali to pradpłaty, to padmohi, čaho stała na jakija 3—4 numary, ale chutka ŭ kasie było pusta i z časapisam krucha. Redaktaru A. Levickamu davali na žyćcio tolki 10 r. na miesiac. Niejak u hetym časie pasłaŭ Boh pomač: štoś daŭ ksiondz Francišak Budźka, štoś ks. Astramovič až u kancy zainteresavałasia časapisam kniahinia Mahdalena Radzivilicha, katoraja systematyčna pakryvała daŭhi „Biełarusa" až da jaho zakryćcia, h. zn. da prychodu ŭ Vilniu niemcaŭ ŭ 1915 h.

Na relihijnym froncie

Ani kamunizm, ani cezaryzm, tolki prava Božaje. Lizbonski kardynał Emanuel Honsalves Cerechejra niadaŭna skazaŭ radiovuju pramovu, u jakoj miž inšym vykazaŭ nastupnaje: „Kamunizm pravodzić baraćbu i klasavuju nienaviść. Totalnaja (dyktatarskaja) dziaržava i jaje palityka raźvivajuć klič śviatoj vajny prociŭ kamunizmu i adnačasna dušać sumleńnie, bo šanujuć tolki rasu i narod. I adny i druhija nadužyvajuć čałaviečaje prava i kasujuć svabodu vyznavańnia relihii. Usie totalistyčnyja sproby zavajavańnia dušy i cieła nie ŭdalisia, adnak ciapier paŭstaje niebiaśpieka, što cezar damahajecca boskaj pašany jak absalutny vaładar sumleńnia. Kaścioł nia maje zaściaroh da nijakaj palityčnaj partyi. Kali asudžaje kamunizm, jak i totalistyčny cezaryzm, robić heta tolki dziela taho, što abodva henyja kirunki supiarečnyja z zakonam Božym: kamunizm adkidańniem Boha, cezaryzm žadańniem zachapleńnia Boha dla svajej idei. Kult rasy i narodu —heta pavarot da pahanstva, bo narod nia moža być najvyšejšaj metaj."

Kantrola carkoŭnych kazańniaŭ u SSSR. Pa zahadu staršyni GPU Ježova, va ŭsich jašče nie zakrytych cerkvach, taksama i katalickich kaściołach, u SSSR. ustanoŭlena kantrola relihijnych kazańniaŭ. Duchavienstvu zabaroniena havaryć u kazańniach ani ab vajnie, ani ab mirnym sužyćci narodaŭ i dziaržaŭ. Možna havaryć tolki na temy čysta evaneličnyja. Ježov u svaim zahadzie padčyrkvaje, što „carkoŭny pacyfizm" budzie savieckaja ŭłada žorstka prašledavać. Pry hetym Ježov zabaraniaje havaryć u kazańniach ab socyjaliźmie, paraŭniajučy jaho z chryścijanstvam.

Słovam, hetak „svabodna"ŭ balšavickaj svabodzie.

U savieckaj vioscy. Savieckaja hazeta „Pravda" padaje ab nastrojach u balšavickich vioskach Tamboŭskaj hub. u źviazku z apośnimi padziejami ŭ SSSR. Ab žorstkich adnosinach ułady da viernučych u Boha sialanie havorać:

„Za cara Hryhoryjana Niečestivaha było hetaksama, a Chrystovaja viera nia zhinuła. Jašče bolš pašyryłasia."

U vadnym z tamašnich kałchozaŭ służyć syravaram b. manach Smalenskaha klaštaru. Syravar jon dobry,—kałchoz płacić jamu 200 rubloŭ u miesiac pensii. Hety syravar i jaho supracoŭniki ŭściaž paŭtarajuć: „na śviecie jość 57 dziaržaŭ i ŭsie jany, aprača adnaje, žyvuć biez kałchozaŭ."

Kanonizacyja — pryznańnie śviatym —adbyłasia Vialikadniem u Rymie śv. Andreja Baboli (Palak), jaki ŭ XVII st. byŭ kazakami zamučany za vieru na Paleśsi.

Nałpa i viarblud

(Baśnia)

Raz nałpa trapiła ŭ źviaryniec.
Pryjšoŭšy z paniaj na dziadziniec,
Pajšła ŭ abchod. Była vučona;
Prytym cikava, jak varona.
U vočy lezie, krytykuje,
Z usimi paniami płatkuje,
Až raptam kali zarahoča! —
„Vot, kaža, pataroča:
Hladzicie, ludzi, vot žyvioła!..."
I krucicca naŭkoła
I, jak aparana, lataje,
A to śmiajecca, to pytaje. —
Viarblud byŭ heta: jon spakojny
Stajaŭ—razumny, choć niastrojny.
Dvuhorby k' małpie adazvaŭsia—
Zdajecca, čutačku śmiajaŭsia:
„Vot ty u nas, (ratuj nas Boža!),
Krasunia — hoža:
Daŭno ciabie ja znaju,
Što nałpa ty durnaja."

Vincuk Advažny.

Ad № 14-ha redakcyja pieraniasłasia na Vilenskuju 18—6, u kvateru B. Pačopki, katory staŭ z hetaj pary adnym z faktyčnych kiraŭnikoŭ časapisu, a chutka, kali A. Levicki ŭziaŭsia redahavać „Sachu", usia redakcyja i administracyja astałasia ŭ jahonych rukach, tymbolš što i A. Byčkoŭski — raz dziela taho, što sam nia mieŭ času, a druhi raz dziela taho, što bačačy, što časapis papała ŭ peŭnyja ruki, zahladaŭ u redakcyju tolki mo' raz na tydzień, kab uziać novy numar. Ciapier „Biełarus" nia tolki sam vychodziŭ narmalna, ale ad času da času vydavaŭ jakujuś knižycu.

Tak za čas svajho isnavańnia „Biełarus" vydaŭ: „Alkahol" — ks. K. Stepoviča, „Niekalki słoŭ ab pakucie" — ks. Fr. Budźki, „Miatavyja listočki" — B. P—ki, „Z rodnaha zahonu" — ks. Astramoviča, „Betlejka" — ks. H. Betty, „Našto biełarusam hazety" — ks. J. Bobiča, „Žyćcio Papieža Piusa X"— B. P—ki, „Vyjaśnieńnie abradaŭ R.-K. Kaścioła" — pierakład ks. Budźki z Bončkoŭskaha, „Čałaviek na vyšynie svajej hodnaści" — B. P—ki i „Boh z nami" — B. P—ki.

Byli jašče pryhatavany da druku: „Historyja Kat. Kaścioła" z aprabataj, pierakład z Bončkoŭskaha, „Žyćcio Śviatych"—B. P ki, „Nabaženstva majovaje" i „Historyja biblijnaja Staroha i Novaha testamantu" — jaho-ž. Ale ŭsio heta nie pabačyła śvietu, jak dziela taho, što vajna zatamavała ŭsiakuju pracu, a bolš i dziela taho, što polskaja biskupskaja kuryja nie davała patrebnaj aprabaty, a najbolš, što nia było hrošaŭ.

Mieŭ „Biełarus" svaich pryjacielaŭ i vorahaŭ: ks. administratar dyecezii K. Michalkievič, ciapierašni sufrahan Vilenski, adnosiŭsia spahadna, a navat sa dva razy daŭ hrašovuju padmohu, ks. prałat Kurčeŭski i ks. A. Kuleša tak-ža byli pryjacielami „Biełarusa" dziela jaho katalickaści.

Pradpłatnikaŭ było ŭsiaho kala 200, ale niekatoryja vypisvali pa jakich 10—50 ekz., jak npr. ks. A. Šylinis.

Z Našaniŭcami dobraj zhody nia było, bo jany chacieli, kab „Biełarus" trymaŭsia takoj taktyki ŭ pracy, jak i jany, heta znača bolš radykalnaj, a tymčasam „Biełarus" rabiŭ svaju rabotu cicha, nikomu nie naprykrajučysia i vorahaŭ sabie nia robiačy. Navat niabožčyk ks. Astramovič (A. Ziaziula), kali B. Pačopka nie pamiaściŭ jaho adkazu „Kurj. Lit." (vieršu), napisaŭ piśmo z pahrozaj: „Usich vysiłkaŭ vaźmusia, kab „Biełarus" kłapnuŭ", ale chutka iznoŭ dajšło miž imi da zhody, u jakoj i razyjšlisia prad nadchodam niemcaŭ.

Pad kaniec isnavańnia „Biełarusa" B. Pačopka chacieŭ dziela dabra spravy pieradać jaho ŭ ruki jakohaś ksiandza, kab choć toj fihuravaŭ redakta-

Z palityki

Sud nad endekami, redaktarami i vydaŭcami „Dzien. Wil.," adbyŭsia ŭ Varšavie. Praf. Cyvinskaha,za artykuł, u jakim było źnievažeńnie marš. Piłsudzkaha, zasudzili na try hady aryštu, a vydaŭca Zvierzynskaha apraŭdali.

Hitleraŭski ruch, jak paviedamlajuć hazety, apošnim časam pahražaje Danii i Kłajpedzie.

Vitos pakidaje Čechasłavacyju, dzie jon užo prabyvaje ad niekalki hadoŭ i pierajaždžaje ŭ Ameryku.

Skirpa—litoŭski pasoł u Varšavie adviedaŭ kard. Kakoŭskaha i havaryŭ z im ab spravach kaścioła ŭ Varšavie dla litoŭcaŭ, jakich tam źbirajecca značny lik. Hutarka była vielmi sardečnaja.

280 tysiač Japoncaŭ źhinuła ŭ vajnie z Kitajem. Jak bačym, nia tak lohka prychodzicca Japoncam.

Ks. Hlinka, pavadyr Słavakaŭ, razam z usimi inšymi narodami ŭ Čechasłavacyi, dałučajecca da ahulna-aŭtanamičnaha ruchu.

U SSSR, u-va ŭsich respublikach, u škołach abaviazvaje navučańnie rasiejskaha jazyka.

Anhlija i Italija hetymi dniami padpisali miž saboj parazumieńnie. Miž inšym Anhlija pryznaje za Italijaj Abisyniju, a Italija pryrakaje vyvieści svajo vojska z Hišpanii.

Francyja i Italija takža pačali pierahavory ab naładžańni dobra-ha sužyćcia. Słovam, Eŭropa kansolidujecca. Chto viedaje, moža nie za harami parazumieńnie Anhlii i Francyi z Niamieččynaj. Pažyviom — uvidzim.

U Hišpanii jdzie da kanca. Fašysty pieramahajuć. Vojska ŭradavaje ŭściaž adstupaje.

Prezydent Huver ab Eŭropie. Apošnimi časami b. prezydent Zł. Št. Ameryki Huver abjaždžaŭ Eŭropu i viarnuŭšysia ŭ Ameryku ŭ kamisii zahraničnych spraŭ Kanhresu pračytaŭ referat ab svaich spaściarohach padčas hetaj pajezdki, u jakim miž inšym skazaŭ:

1) Niekalki sotniaŭ miljonaŭ eŭrapejcaŭ zahubili svabodu presy i słova. 2) Eŭrapejcy navypieradki zbrojacca. 3) Usie eŭrapejskija dziaržavy žyvuć u zadoŭžańni i ŭściaž majuć skarbovy deficyt. 4) Upłyvy dyktatarskich dziaržaŭ u Eŭropie ŭściaž uzrastajuć. 5) Liha Narodaŭ zbankrutavała. 6) Usiudy hrazić vajna. 7) U mnohich eŭrapejskich dziaržavach uzrastaje teror.

Prezydent Huver, adznačyŭšy eŭrapejskaje pałažeńnie, padčyrknuŭ, što Zł. Št. Ameryki nie pavinny miašacca ŭ eŭrapejskija spravy.

Kitajcy ŭzvarušylisia. Apošnimi časami kitajcy ad abaronnaści pierajšli ŭ nastupleńnie. Nakinutych im prapanovaŭ zamireńnia z Japonijaj nia tolki nia prymajuć, ale naadvarot — zajaŭlajuć, što akupantaŭ musiać vyhnać z Kitaju. Japoncy hetaha nie spadziavalisia. Vialiki Kitaj ŭzvarušyŭsia. Vajennaja linija ŭstaliłasia i kitajcy herojska zmahajucca z japoncami.

Suproć kamunistyčnaj prapahandy. Hazety padajuć: Polski ŭrad padaŭ Čechasłavackamu ŭradu notu, u jakoj zvaračvaje ŭvahu na dziejnaść českaj kamunistyčnaj partyi, skiravanuju praciŭ Polščy.

Pry hetym treba adznačyć, što ŭ Čechasłavacyi kamunistyčnaja partyja isnuje i pravodzić svaju dziejnaść lehalna.

Aryšty presavych karespandentaŭ u BSSR. Z Miensku padajuć: u Biełaruskaj Savieckaj Respublicy nadoviačy balšavickija ŭłady aryštavali až niekalka dziesiatkaŭ karespandentaŭ roznych miajscovych hazet, jakija, byccam, pisali kontrrevalucyjnyja artykuły ŭ hazety.

ram ci vydaŭcom, ci pratektaram; prasiŭ ab heta administratara dyecezii, ale ničoha nia vyjšła.

Paśla vajny ŭžo razam z ks. A. Šyškaj B. Pačopka chacieŭ uznavić „Biełarusa" ŭ Biełastoku, ale heta akazałasia niemahčymym.[1])

Adznačylisia svajej pracaj u „Biełarusie", apryča ŭspomnienych redaktaraŭ: viedamaha biełaruskaha piśmieńnika Jadvihina Š. (Ant. Lavickaha),[2]) ajca B. Pačopki i Ant. Byčkoŭskaha, tak-ža jašče nastupnyja asoby.

Artykułami, a najbolš maralna i matarjalna dapamahali „Biełarusu" ks. ks.: Fr. Budźka, Ul. Tałočka, A. Šylinis (Litoviec) i inš.

Mnoha pisali ŭ „Biełarusie" viedamyja biełaruskija piśmieńniki i paety kataliki: Kazimier Svajak, A Ziaziula, Alf. Pietraškievič, Albert Paŭłovič, Stary Ŭłas, Piotra Prosty, Antoni B., A. Sumny i roznyja inšyja. Pisali ŭ „Biełarusie" tak-ža tady maładyja biełaruskija dziejačy studenty, jak Ryhor Kłanovič, Jaśka Rataj, J. Ruščaniec, a taksama stary biełaruski adradženiec katalik z Sakolščyny D. Aniśko i inš.

Niamała tak-ža papracavaŭ dla biełaruskaj i katalickaj spravy, jak svaimi karespandencyjami ŭ „Biełarusie", tak pradusim pašyrańniem „Biełarusa", Janka Makoŭski. Radziŭsia ŭ 1881 h. u zaśc. Navadvorščyna, Mienskaha pav., Zasłaŭskaj hminy. Pracuje ŭ biełaruskim ruchu ad 1905 h., pradusim pašyrajučy biełaruskija knižki i hazety. Prad vajnoj najbolš pašyraŭ „Biełarusa".

Byŭ na ŭsiebiełaruskim Źjeździe ŭ Miensku ŭ 1917 h. Paśla tam-ža pracavaŭ na hruncie Bieł. Chr. Złučnaści z ks. F. Abrantovičam.

Ciapier žyvie kala Rakava ŭ asadzie Dubrova. Dobra hramatny samavuk. Znajecca na haspadarcy i pčalarstvie. Ciapier ciažka zarablaje na štodzienny chleb dla siabie i dla siamji. I dahetul vierny idealam biełaruskim i katalickim.

Hetak bujna raźvivałasia biełaruskaja katalickaja sprava prad vajnoj. Vajna i revalucyja ŭsie ŭspomnienyja arhanizavanyja hetaj pracy asiarodki zrujnavała. Zrujnavała, ale nia źniščyła. Ziarniaty hetaj pracy astalisia, kab paśla henych zaviaruchaŭ raźvivacca dalej i vydać płod.

1) Usie hetyja ahulnyja viestki ab „Biełarusie" padaju pavodle rukapisnaha ŭspaminu red. „Biełarusa" B. Pačopki, ciapierašniaha unijackaha śviaščeńnika ŭ Babrovičach na Paleśsi.

2) Bližej ab im hladzi moj art.: „U dziesiatyja ŭhodki śmierci" („Bieł. Krynica" 1932, № 10 i taki-ž moj artykuł u „Chr. Dumcy" № 3, 1932 h.).

Przesyłka opłacona ryczałtem

Uściaž upierad.

Kaziany. Kali my voźmiem za prykład 2 hady tamu i pryraŭniajem toj čas z sianiešnim, to prakanajemsia, što za hety čas mnoha čaho źmianiłasia ŭ našym biełaruskim žyćci.

Niastała ŭ nas biełaruskich kulturna-praśvietnych arhanizacyjaŭ, a tak-ža hazety „Biełaruskaja Krynica." I moža kamu zdajecca, što biełaruski ruch spyniŭsia? Nie. I biez arhanizacyjaŭ śviedamaść bieł. nacyjanalnaja šyrycca tak, jak śviatło pa načy i štoraz abchvatyvaje šyrejšyja masy viaskovaha nasielnictva. Na dokaz hetaha ŭsiaho ja śćvierdziŭ, što 2 hady tamu ŭ našu vakolicu prychadziŭ 1 ekzemplar „Chryścijanskaj Dumki," a ciapier prychodzić bolš dziesiatka. I heta vymoŭna havora, što biełaruski narod žyŭ, žyvie i budzie žyć. Kaz—čuk.

Ciomna, ale nie bieznadziejna.

Vialejščyna. U nas u Vialejščynie śviedamaść rodnaja pašyrajecca, ale trudnyja varunki. Knižki i hazety ŭ rodnaj movie trudna dzie spatkać, kali dzie ŭ kaho j jość, to za piečkaj, abo jašče dzie hłybiej schavanyja. Chavajuć— prosta bajacca, kab chto nie danios na takoha, jak na kamunista i balšavika, bo i hetak zdarajecca. Ab teatry biełaruskim to i hutarki niama. — Tolki dzie-nie-dzie pačuješ, što staŭlajuć „Wieś Wileńska przebojem do kultury," choć tam duch nie biełaruski, ale niejak lahčej na dušy, bo čujem sa sceny biełaruskaju movu. Arhanizacyjaŭ biełaruskich nidzie nia čuvać, zatoje „Stronnictwo Narodowe" „pracuje." Z biełaruskaj moładzi tam mała, jašče mienš sialan uzrosłych. Hr. B.

Zakładajem svoj kooperatyŭ.

Čaresa, Brasłaŭskaha pav. U hetym hodzie zadumali my załažyć svoj spažyviecki kooperatyŭ. Da arhanizacyi jaho prystupili: śviaščeńnik našaj čareskaj carkvy i niekalka bolš śviadomych sialan. U kooperatyŭ uvajšło kala 40 siabroŭ, złažyli pai, ale hetaha ŭsiaho nie chvatała na toje, kab zakupić adpaviedny lik tavaru i pačać tarhoŭlu; dziela hetaha pastanavili krychu pačakać, kab sabrać bolš siabroŭ i pačać pracu adrazu z bolšymi siłami.

Ale jość jašče ŭ nas takija ludzi, katoryja nia znajuć navat, što heta takoje kooperacyja i jakaja karyść jość ad jaje sielaninu; hetyja pačynajuć plaści ŭsiakija plotki i, sami ničoha nia viedajučy, pačynajuć strašyć i adhavaryvać druhich mała śviadomych ludziej, ale my ćvierda vierym, što, pamima ŭsiakich pieraškod i pastrašak z boku niekatorych sialan i pryvatnych tarhaŭcoŭ, iskra našaj pačataj pracy nie pahaśnie.

Siabra.

Vilenskaja chronika.

„Przegląd Wileński"—vyjšaŭ numar 2, data 15.IV.

„Aidas". Litoŭcy pad hetkim nazovam, što znača „Recha", dumajuć vydavać hazetu, ale dahetul dazvołu nia majuć.

Kaniec zaniatkaŭ u škołach maje być 21.VI, a tady pačnucca ekzaminy.

Most praz Viallu maje być zbudavany naprociŭ Arsenalskaj vulicy.

Litoŭskaja himnazija im. Vitaŭta Vialikaha atrymała dziaržaŭnyja pravy, ale tolki dla 8 klasy.

Majuć uparadkavać hoteli, kab haściam, jakija prybyvajuć letam u Vilniu, było pryjamniej.

Skasavana „chwilka litewska" ŭ Vilenskim radyjo.

Paštovaja skrynka

A. A. Usio ŭ paradku.

T. I. Vina była pa našaj staranie. Ciapier vysyłajem try ekzemplary. Ci dachodziać? Moža jakija numary vam dasłać? Pišycie.

D. A. Prośbu spoŭnili.

R. Ž. Pasyłajem na vaša imia try ekzemplary.

B. Ł. Patrebny numar „Chr. D." vysłali.

A. K. Dziakujem za adrasy, hazetu pa ich pasyłajem. Z viestak tak-ža karystajem.

L. M. № 10 „Chr. D." pasłali.

S. G. i N. H. „Chr. D." vysyłajem.

Žydy na ŭsim śviecie. Varšaŭski „Instytut Judaistyčnych Navuk" padaŭ statystyku, z jakoj daviedvajemsia, što na ŭsim śviecie jość ciapier 16,260,000 žydoŭ. U Eŭropie žyvie — 9,863,000 žydoŭ, u Amerycy — 4,978,000, u Azii — 824,000, u Afrycy — 564,000, u Aŭstralii — 30,000. U Palestynie žyvie 400,000 žydoŭ i kala miljona arabaŭ. U Polščy jość 3,150,000 žydoŭ. u SSSR — 2,950,000. Žydy žyvuć: 75 proc. z handlu i promysłu, 5 proc. z ziemlarobstva, 6 proc. z volnych intelihienckich prafesijaŭ, a rešta ramieśniki i rabotniki.

Śmierć T. Salapina. Vialiki rasiejski śpiavak (bas) T. Šalapin pamior niadaŭna ŭ Paryžy, kudy jon uciok ad balšavikoŭ.

Biblija ŭ kinoteatry. Adna anhielskaja kinoteatralnaja supałka ŭziałasia pradukavać film biblijnaj sceny ŭ pryrodnych kolerach. Hetaja supałka kinoteatralnahe pradpryjemstva choča pakazać na ekranie sceny z Staroha i Novaha Testamentu ŭ troch asobnych raździełach. Košt pradukcyi hetaha filmu abličajuć na 400 tysiač funtaŭ šterlinhaŭ.

Suśvietnaje biezraboćcie źmianšajecca. Mižnarodnaje Biuro Pracy padaje: suśvietnaje biezraboćcie pastupova źmianšajecca. U Anhlii lik 1,600,000, biezrabotnych źmienšyŭsia da 1,500,000 asob. U Francyi z 454.000 da 372,000. U Japonii z 330,000 da 277.000 U Niamieččynie z 1,107,000 da 501,000. U Zł. Št. Paŭnoč. Ameryki jość 11 milijonaŭ biezrabotnych. U Polščy zimoj było 550 tysiač biezrabotnych, a ciapier 300 tysiač.

P. S. Z viestak karystajem, vieršy pieradali ŭ „Zorku".

M. J. Pieradali ŭ „Zorku".

B. K. Z viestak skarystali ŭ „Chr. D.", a vieršy pajšli ŭ „Zorku".

A. K. Na imia Al. T. vysyłajem čatyry numary „Chr. D.". Z viestki skarystali. Vieršy pieradali ŭ „Zorku", dzie šukajcie i adkazu sabie.

J. K. Viestku nadrukavali ŭ „Chr. D.", a vierš pieradali ŭ „Zorku", u jakoj znajdziecie i adkaz.

M. Š. Užo i ŭsio. Prosim bolš.

A. D. Vy tak niavyrazna napisali svoj adras, što my niapeŭny, ci dojdzie da vas „Chr. D." Adras treba pisać vyrazna!

B. K. Atrymali i pieradali, kudy treba.

D. K. Nijak nia možam zrazumieć, što za pryčyna?

A. Ł. Zamiest vieršaŭ, jakija ničoha niavarty, pišycie lepš da nas zvyčajnyja viestki, što ŭ vas čuvać.

K. R. Drukujem: i ŭ „Chr. D." i ŭ „Zorcy".

St. Ž. Na vaša imia pasyłajem „Chr. D." 5 štuk.

B. K. Pasłali vam dźvie knižki „Pieršyja Zierniatki".

P. S. № 3 „Chr. D." pasłali.

S. D. „Borci" vy nie atrymali, bo takoj niama.

„Chr. Dumka" vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.

Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hrašoŭ.

Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Adkazny redaktar V. JERMAŁKOVIČ — Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ

Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.